

Rob Gerritsen

De eerste zin van *Vervolging* door Alessandro Piperno

Rob Gerritsen (1944) studeerde Engels, maar vatte al liefde voor het Italiaans op tijdens een jaar dat hij in de VS studeerde. Hij werkte meer dan dertig jaar als docent Engels aan de Hogeschool van Amsterdam en haar voorgangers. Toen hij daar wegens overbezetting zijn baan dreigde te verliezen, besloot hij zich om te scholen en volgde hij de opleiding tolk / vertaler Italiaans aan de Universiteit van Utrecht. In 2001 vertaalde hij zijn eerste roman van Sandro Veronesi, La forza del passato (In de ban van mijn vader). Verder vertaalde hij werk van Alessandro Piperno, Umberto Eco, Gianrico Carofiglio, Domenico Starnone en Giovanni Chiara. Intussen heeft hij 9 romans van Veronesi vertaald, waaronder de bestseller Kalme chaos, en is deze schrijver niet meer uit het Nederlandse literaire landschap weg te denken. In 2016 werd Zeldzame aarden bekroond met de Europese Literatuurprijs. 'De eerste zin van Vervolging door Alessandro Piperno' verscheen eerder op de website van Athenaeum Boekhandel.

De eerste zin van *Vervolging* door Alessandro Piperno

In Alessandro Piperno's *Vervolging* zit het gezin van de beroemde oncoloog Leo Pontecorvo aan de maaltijd wanneer hij zichzelf terugziet op het achtuurjournaal. Hij wordt verdacht van het schrijven van perverse brieven aan het twaalfjarige vriendinnetje van zijn zoon Samuel. Hij sluit zich op in het souterrain, in afwachting van de politie. Leo's leven vertoonde al eerder barsten: hij werd beschuldigd van fraude en corruptie. Nu wordt hij publiekelijk aan de schandpaal genageld. Er lijkt hem niets anders te resten dan te vluchten voor wat hem het dierbaarst is: zijn gezin.

Era il 13 luglio del 1986 quando un imbarazzante desiderio di non essere mai venuto al mondo s'impossessò di Leo Pontecorvo.

Het was 13 juli 1986 toen een pijnlijk verlangen om nooit het levenslicht te hebben aanschouwd zich meester maakte van Leo Pontecorvo.

In de eerste zin wordt de toon gezet voor de sfeer van het gehele boek. De lezer wordt voorgesteld aan de hoofdfiguur, Leo Pontecorvo, die om een of andere reden het leven niet meer aankan. Er is duidelijk iets gebeurd waardoor zijn leven voor hem geen zin meer heeft.

Voor mij heeft de eerste zin een bezwerende, Bijbelse ondertoon. Ik moest bij het vertalen denken aan Jezus die tijdens het laatste avondmaal over Judas zegt: 'Es wäre ihm besser, daß derselbige Mensch noch nie geboren wäre.' En aan ook aan het boek Job: 'Daarna opende Job zijn mond en vervloekte de dag van zijn geboorte. Hij zei: "Laat de dag dat ik geboren ben vergaan, en ook de nacht die zei: "Een jongen is verwekt." Laat die dag een dag van duisternis worden...". Leo is aangetast door het cupio dissolvi, door de wens zichzelf te vernietigen die voortkomt uit een absurde tragiek.

Het is de taak van de vertaler om dit openingsthema zo goed mogelijk voor het voetlicht te brengen. Aan de hand van enkele door mij overwogen alternatieve vertalingen zal ik laten zien hoe en waarom ik bepaalde keuzes gemaakt heb.

Het was 13 juli 1986 / Op 13 juli 1986

De eerste vertaling maant de lezer op te letten. Het verhaal begint. Hoort, hoort. De tweede is niet meer dan een tijdsaanduiding.

een pijnlijk verlangen / een gênante wens

Iets is gênant als je je er tegenover anderen voor schaamt. In het woord 'pijnlijk' zit zowel de gêne (een pijnlijke stilte) als de pijn die de hoofdpersoon ondergaat. Omdat het hier over zijn 'doodsverlangen' gaat heb ik gekozen voor het sterkere alternatief 'verlangen'. Het woord 'wens' vind ik iets te neutraal, hoewel 'doodswens' natuurlijk ook bestaat.

nooit het levenslicht te hebben aanschouwd / om nooit geboren te zijn / om nooit ter wereld gekomen te zijn

Het derde alternatief is het meest letterlijk (venuto al mondo) maar klinkt nogal stijf in het Nederlands. Ook doet een letterlijke vertaling afbreuk aan het bezwerende karakter van de introductie. Het tweede alternatief kan heel goed maar heeft ook als bezwaar dat het nogal feitelijk en weinig poëtisch is. Vandaar dat ik heb gekozen voor het eerste alternatief. De uitdrukking ‘het levenslicht aanschouwen’ is misschien enigszins clichématig maar wel effectief in deze context. Ook benadrukt dit zinsdeel het contrast met de duisternis waardoor de hoofdpersoon nu omringd wordt.

zich meester maakte van / Leo Pontecorvo overviel

Het doodsverlangen wordt Leo de baas, hij is zijn eigen baas niet meer, hij heeft nu een andere meester. Daarom heb ik gekozen voor het eerste alternatief.

De bedoeling van deze kleine analyse is lezers duidelijk te maken voor hoeveel keuzes een vertaler staat. Bijna elk woord kan worden vervangen door een ander (beter of slechter) woord. Had ik de eerste zin vertaald met gebruikmaking van een paar van de vlakkere alternatieven die ik hierboven heb gegeven, dan had hij er zo uitgezien:

Op 13 juli 1986 werd Leo Pontecorvo overvallen door een gênante wens om nooit geboren te zijn.

Tot slot ter vergelijking twee resultaten waartoe de Google- en Bingvertaalmachines leidden:

Het was 13 juli 1986 bij een pijnlijk verlangen om nooit geboren te worden in de wereld kwam op Leo Pontecorvo.

Was de dertien juli 1986 wanneer een gênant verlangen om nooit venuto al mondo di Leo Pontecorvo werd al geregeld.